

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1072

מסכת נדה מ"ו - נ"ב ♦ סופרים י"ג, י" - י"ד, ב'

בס"ד, י' כסלו תש"פ

השבוע בגליון

- ♦ סטינסקס מרינוס, מהראש עד הרגלים
- ♦ סנפירים נושרים
- ♦ ברכה אחרי הנחת תפילין

♦ תקנה דרבנן שיש לה 'עיקר מן התורה'

- ♦ 'חזקה דרבא'
- ♦ תרומות ומעשרות בזמן הזה
- ♦ הפרשת תרומה על ידי 'ברירה'

דבר העורך

4 שבועות

תקופת ההמתנה נכנסת עתה למסגרת של חודש. חודש אחד בלבד. עוד חודש מסיימים את הש"ס. עוד חודש, מתחילים את הש"ס עוד פעם.

אם לא הייתם סופרים את השבועות בקול רם, אלא כדי שאנשים יביחנו כי הזמן חולף מהר, מהר מאד, דיינו, שח השבוע אחד מגדולי תלמידי החכמים בירושלים, אשר ירד במיוחד לבני ברק, כדי לבקר בבית המדרש למגידי שיעור הדף היומי, לרגל סיום הש"ס הקרב ובא.

★ ★ ★

הטיט הלבן ייסדק, מלבני השיש הכבדים, מחורצי המילים וספוגי הגשם, יזועו על מקומם; ירוקת עתיקת יומין תעקר ממשכנה, אדמת בית העלמין תזוע, המצבות יתרוממו לאיטן, והמתים יגיוו מתוך הקברים.

"אני מאמין באמונה שלמה שתהיה תחית המתים בעת שיעלה רצון מלפניו יתברך שמו ויתעלה זכרו לעד ולנצח נצחים".

תארו לעצמכם, שח פעם לתלמידיו גאון ישראל רבי חיים מבריסק, זכר צדיק לברכה, אילו היתה יוצאת שמועה, שהמתים יקומו לתחיה למשך שעה אחת, שעה בלבד, ואחר כך ישובו לעפרם עד תחיית המתים.

תארו לעצמכם.

התארגנות רבתי, הכוללת את כל ענפי המשפחה לדורותיה, תערך בצורה מדוקדקת. שידורים מיוחדים ייערכו מבית קברות אחד למשנהו, כדי להפגיש בין שני מתים אשר מעולם לא ראו זה את זה.

◀◀

דף מו/א קטנה שהגיעה לכלל שנותיה

'חזקה דרבא'

לומדי הדף היומי מתוודעים השבוע לאחד ממושגי היסוד בתלמוד הבבלי: "חזקה דרבא". כידוע, קטן פטור מן המצוות, וגדול חייב במצוות. מי הוא גדול ומי הוא קטן? ובכן, שני תנאים לדבר, שנים וסימנים. בן מתחייב במצוות בגיל שלש עשרה, בת מתחייבת במצוות בגיל שתיים עשרה, ובתנאי שהופיעו גם סימני בגרות. רבא מחדש, כי בן שלש עשרה נחשב כגדול גם ללא ידיעה ברורה על אודות סימני הבגרות, משום "חזקה", חזקה שהרי הוא ככל בני גילו וסימניו עמו. זו היא חזקה דרבא.

להלכה נפסק (רמ"א או"ח סי' רנ"ה סעי' ה' ו"מגן אברהם" ס"ק ז' ו"משנה ברורה" ס"ק ל"א ו"ס"ק מ', וכן ברמ"א סי' קצ"ט סי' ומג"א ס"ק ז' ומשנ"ב ס"ז), כי ניתן לסמוך על חזקה דרבא במצוות ובדינים מדרבנן, אך לא לגבי דינים מן התורה. לפיכך, נער בן שלש עשרה שכזה, מצטרף למניין, שתפילה בעשרה היא מדרבנן (רמ"א ו"משנה ברורה" או"ח סי' שנה), כמו כן הוא יכול להיות שליח ציבור, ולזמן בברכת המזון, שכל אלו מדרבנן. ברם, הוא אינו מוציא את הגדול בברכת המזון, בקידוש בליל שבת (ועיי' ביאור הלכה סי' רע"א סעי' א'), בתקיעת שופר ובכל המצוות שהן מדאורייתא.

ובכן, ברור לנו, כי נער זה אינו מוציא את הגדולים ידי חובתם. עדיין מוטל עלינו לברר, אם נער בן שלש עשרה שלא נבדקו סימניו, רשאי להוציא ידי חובה את חבריו, נער בן שלש עשרה שגם סימניו לא נבדקו. הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל ("מטה אפרים" סי' תקפ"ט סעי' ז'), עוסק בנושא זה והוא קובע, כי הוא אינו יכול להוציאו ידי חובה.

ספק ספיקא: כאשר נבדוק מקרה זה ניווכח, כי לכאורה, לפנינו ספק ספיקא אשר לכאורה, יש להקל בו. שכן, הנער המבקש לתקוע בשופר לחבירו הוא ספק גדול ספק קטן, ואף אם הוא קטן, הרי יתכן שגם חבריו קטן, הרי זה ספק ספיקא שיש להקל בו. אולם, יסוד גדול שהניחו בעלי התוספות במסכתנו בהגדרת אופני ההיתר של "ספק ספיקא" קובע, כי לא ניתן להשתמש בהיתר "ספק ספיקא" בנידונינו, כלהלן.

בעלי התוספות (לעיל כט/א ד"ה "תשב לזכר") כותבים, כי אין להשתמש בספק ספיקא היוצר שתי קולות הסותרות זו את זו [ראה שם לגבי מפלת ואינה יודעת מה הפילה]. שהנה, כיצד נגיב, אם לאחר תקיעת השופר, הנער השני יבקש להוציא את חבריו התוקע ידי חובת מצווה דאורייתא, נניח קריאת שמע. הרי גם במקרה זה נקבע, כי הוא יכול לקרוא עבור חבריו, שמה הקורא קריאת

זעילוי נשמת

הר"ר **חיים אהרון ברלינר** ז"ל
 ב"ר ישראל יצחק הי"ד
 נלב"ע ט"ו בכסלו
תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו ובתו **אבי ומאירה שנור** שיחי

זעילוי נשמת

הר"ר **משה אליה פרת** ז"ל
 ב"ר שמואל דוד ז"ל נלב"ע י"ב בכסלו
 ורעייתו **שרה מרים** ע"ה
 ב"ר נח ז"ל נלב"ע י"ז בתמוז
תנצב"ה

הונצחו ע"י בתם וחתנם **דוד ודבי רבינוביץ** שיחי - פ"ת

זעילוי נשמת

הר"ר **שמואל צבי הרמן** זצ"ל
 ב"ר משה זצ"ל מח"ס א"י ובעיותיה באורם
 של חז"ל נלב"ע י"ב בכסלו תשנ"א
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידיו הר"ר **יוסף ונעמי וינר** שיחי - פ"ת

שמע גדול, וגם אם הוא קטן, שמא התוקע קטן. נמצא, כי פעם אנו מנפנים בכך שהתוקע הוא גדול וחבירו קטן, ופעמים להיפך... זו אינה דרך להקל בספק ספיקא (עיי' "טורי אבן" ראש השנה כט/א ד"ה טומטום, וראה בספר הלכות והליכות בר מצווה עמ' מ"ג).

דף מו/ב תרומה בזמן הזה דרבנן

תרומות ומעשרות בזמן הזה

במשך דורות רבים, הלכות תרומות ומעשרות היו מעין "הלכתא למשיחא". ברוך ה', זכינו, יושבי ארץ הקודש, לקיים מצווה חשובה זו, והשבוע לומדי הדף היומי עוסקים רבות בשאלה, אם הפרשת תרומות ומעשרות בזמנינו היא מצווה מן התורה, או מדרבנן. להלכה נפסק ("שולחן ערוך" יו"ד סי' של"א סעי' ב'), כי "בזמן הזה, אפילו במקום שהחזיקו בו עולי בבל, ואפילו בימי עזרא, אין חיוב תרומות ומעשרות מן התורה אלא מדבריהם, מפני שנאמר 'כי תבואו', משמע ביאת כולכם ולא ביאת מקצתן, כמו שהיתה בימי עזרא".

מקור דבריו של ה"שולחן ערוך" בדברי הרמב"ם (הל' תרומות פ"א הל' כ"ו) הכותב: "התרומה בזמן הזה... אינה מן התורה אלא מדבריהן שאין לך תרומה של תורה אלא בארץ ישראל בלבד, ובזמן שכל ישראל שם... וכן יראה לי שהוא הדין במעשרות שאין חייבין בזמן הזה אלא מדבריהם".

נידונים רבים מאד התפתחו סביב נושא חשוב זה, תרומה מן התורה או מדרבנן, ומה היא הגדרת המצווה ותקנתה. במאמרנו הנוכחי נתמקד במעמדה של תקנת החכמים להפריש תרומות ומעשרות בארץ ישראל.

הפרשת תרומה על ידי ברירה: קיימים הבדלים רבים בין דינים ומצוות מן התורה לבין דינים ומצוות שתוקנו על ידי חכמים. אחד ההבדלים בא לידי ביטוי בדין 'ברירה': דין ברירה נוגע להלכות רבות, ביניהן הפרשת תרומות ומעשרות. פעמים שאדם אינו יכול להפריש תרומה ברגע זה, והוא חפץ לאכול מן הפירות. אזי, באפשרותו לומר, כי הפירות שיוותרו לאחר אכילתו יהיו תרומה. בהפרשה מסוג זה הוא משתמש ב"ברירה", שאף על פי שכעת אין ידוע אלו פירות יותרו עם סיום אכילתו, כבר כעת פירות אלו מופרשים. ברם, להלכה נפסק (ע"פ הגמרא בבבא מציעא פ"א הל' כ"ג) כי אין משתמשים בהיתר 'ברירה' כי אם לדינים ולהלכות מדרבנן.

תקנה דרבנן שיש לה עיקר מן התורה: לכאורה, תקנת חכמים להפריש תרומות ומעשרות בארץ ישראל, אינה שונה מיתר הדינים והמצוות מדרבנן, והיה מקום להתיר להפריש כיום תרומות ומעשרות על ידי 'ברירה'. ברם, יש תקנות חכמים שמעמדן שונה מיתר תקנות חכמים, בלשון חז"ל: "יש לו עיקר מן התורה", ודין כמצוות מדאורייתא. לגבי הפרשת תרומות ומעשרות נחלקו גדולי האחרונים, וה"חזון איש" זצ"ל מוכיח כשיטת הסבורות, שגם תקנת חכמים להפריש תרומות ומעשרות "יש לה עיקר מן התורה", וממילא, אין משתמשים בהיתר 'ברירה' להפרשת תרומות ומעשרות (ראה "דרך אמונה" הל' תרומות פ"א ס"ק קצ"ג, וב"חזון איש" דמאי סימן ט"ז).

דף נא/ב כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר

'סטינקס מרינוס', מהראש עד הרגליים

בעל התוספות יום טוב מספר (ב"דברי חמודות" על הרא"ש חולין פ"ג סי' כ"ז אות ה'), כי בכהנו כרב בעיר וינא, הביא אליו "החכם רבי אהרן רופא, יצור ימי הנקרא 'סטינקס מרינוס'", המצוי בים הספרדי ואכילתו מסוכנת מאד, אך הרוקחים ידעו להבדיל את ארסו מגופו ולעשות רפואות שונות מבשרו. ה'סטינקס מרינוס' הוא בעל ראש רחב, שדרה וארבע רגלים, יש לו קשקשת ואין לו סנפיר.

בריה משונה זה העסיקה פוסקים רבים, מפני שמציאותה, סותרת, לכאורה, את הנאמר במשנתנו, כי "כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר".

בעל התוספות יום טוב מעלה אפשרות, כי 'סטינקס מרינוס' זה אינו מששת ימי בראשית, ואף בתקופת חז"ל לא היה, וכי הוא תוצאה של הכלאה בין שני סוגים של יצורים ימיים (ד"ה שם, ועיי' פר"ח ותב"ש סי' פ"ג מש"כ בזה).

סנפירים נושרים: בעל ה"פרי חדש" (יו"ד סי' פ"ג) כתב, כי יתכן שסנפירי יצור מוזר זה נושרים הימנו בשלב מסוים, ולפיכך, טהור הוא. פוסקים אחרים שוללים השערה זו, והם טוענים, כי על

זה, ובמהלך השעה הבודדת לא יספיקו להיפגש פנים אל פנים. צוות סופרים ישקוד על עריכה מיוחדת של קורות המשפחה מני נטמן הסב בעפר ועד הלום, בצורה מתמצתת בלבד, כדי שלא לגזול מזמנו-זמנם. גדודים של בני תורה יצבאו על קברות גדולי הדורות, כדי לזכות לחזות בזיו פניהם. יהיו אחרים אשר יטרחו להביא לנפטר החי, את המאכל האהוב עליו ביותר, שולחנות מפוארים ייוחדו בכל פינות בית העלמין, עמוסים בכל טוב. המונים יאגפו את בתי העלמין מכל עבריהם, בהם עיתונאים אשר יחפצו להשיג ראיון בלעדי עם אישיות מפורסמת זו או אחרת.

להמשיך:

איש לא יעצום עין בלילה שלפני היום הגדול. **סקרנים** רבים יתפסו לעצמם עמדה טובה במרכז בית העלמין, צוותי הצלה וחירום יתפרסו בכל המקומות, כדי להציל את החיים אשר עלולים למות בעקבות המפגש עם המתים-החיים. כל הארץ תטעה חג. איש איש יסע במיטב מחלצותיו לקראת הפגישה הנרגשת ביותר בימי חייו.

מספר דקות לפני השעה היעודה, מכונית לא תנוע, איש לא ידבר, אף אחד לא ירים את ראשו, הדרכים תהיינה שוממות. בתי הקברות יהיו מלאים באנשים חיים, כפי שלא היו מעודם, הנועצים את עיניהם במצבות הלבנות. בבוא הרגע, הכל יחסירו פעימה. עוד בטרם יהיה סיפק בידם להבחין כיצד הדבר התרחש, הוא יקום ויהיה. כל שוכני הקברים יתייצבו ליד מקום משכנם, יערו את העפר מראשם, ימצצו מול השמש, ינפנו בזריזות לשלום לעבר קרוביהם הנרגשים, יפשילו את ידיהם אל שולי תכריכיהם, יקפלו אותם עד ברכיהם... יתחילו לרוץ כל עוד נפשם בם.

"סבא, אבא, פעטר, זיידא... חצ'קל, משה", כלום, שום דבר. הם ירוצו כפי שלא רצו בחיי חיותם.

מהומה רבתי תתרחש בבית הקברות. **תחת** השמחה תבוא הבהלה, חלף ההתרגשות תבוא ההתעשתות, הכל יאחזו בידיהם של צאצאיהם ויחישו את פעמיהם אחר הסב הנמלט. מי יודע, אולי הוא נזכר באיזו כספת עמוסת דולרים, או גרושים ימי התורכים. הארץ תרעד מן הפסיעות ההולמות. ענני אבק יכסו את השמים, ומכל עבר ניתן יהיה לחזות בקבוצות גדולות, בראשן אנשים עטויים תכריכים לבנים, זקנם מתבדר ברוח, שועטים קדימה, ואחריהם קהל המון רוב של אנשים נשים וטף הדולקים אחריהם בפנים משתאות.

לא כספת, לא דולרים, מאומה. **בתי** הכנסיות ובתי המדרשות ימלאו בהמון אדם לבוש תכריכים. המתים אשר קיבלו שעת חיים נוספת יעוטו על הגמרות, יכסו אותן בנשיקות, יחבקו אותן בחום, יפתחו אותן ויתחילו ללמוד בהן בהתמדה. אותה שעה המצרך המבוקש ביותר יהיה גמרא.

"אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה", תמר הגאון רבי חיים לתלמידיו. אם אדם היה מתאר לעצמו כי הוא מת שהוקצבה לו שעת חיים אחת, הרי הוא יודע היטב מה היה עושה באותה שעה - לומד תורה. וכעת שהוקצו לו לאדם חיים שלמים...

יהודי יקר. לקביעת עיתים לתורה באיזור הקרוב למקום מגוריו, טלפן עכשיו למוקד מאורות הדף היומי 03-5775333.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף נא/א על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע

התיקון - לבוא אל הכהן

מדוע הוטלה ראיית הנגעים על הכהנים? רש"י אומר בפרשת קורח, כי המערער על הכהונה לוקה בצרעת. זה הוא, איפוא, תיקונו - לבוא אל הכהן... ("מאורה של תורה", ויקרא ג/ב).

דף נא/א לכל מראה עיני הכהן

ראיית נגעים לעתיד לבוא

בחז"ל נאמר, שבעולם הזה הכהן רואה הנגעים אבל לעתיד לבוא אומר הקב"ה אני מטהר אתכם. פירוש הדברים, אומר המגיד מדובנא: כי בעולם הזה, רק הכהן מזהה את נגעי האדם, אין אדם רואה נגעי עצמו. אבל לעתיד לבוא, רוח טהרה ממרום תהיה בלב כל אחד, עד אשר כל אחד ירגיש בעצמו בחסרונותיו ובדרך תיקונו...

דף נא/ב כל שיש לו קשקשת

מה השם של הדג?

בתורה לא נזכרו שמות דגים, לעומת שמות שאר בעלי חיים. מדוע? אין לדגים שמות! אנו מוצאים שאדם הראשון קרא שמות לבהמות ולחיות, אך לא לדגים. השמות שבני האדם מכנים אותם, אינם אלא כינויים, אך לא שמות מהותיים ועצמיים. אכן, גם בבעל הטורים כתב שאין לדגים שמות, וזהו חלק מהתכסותם והעלמותם! ("פרדס יוסף", ויקרא יא/ט).

דף נא/ב כל הטעון ברכה

מטרת האכילה

מעשה בחסיד שנוכח באדמו"ר רבי אהרן מקרלין זצ"ל אוכל תפוח. חלף הרהור בליבו כי אין בינו לבין רבו דבר, שניהם ככל האדם. הרגיש הרבי בהרהוריו ואמר לו:

כרחנו נאלץ לקבוע, כי לכלל זה ש"כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר", יש יוצא מן הכלל (ה"כתב והקבלה" פ' שמיני, עיי"ש מה שביאר, ו"כרתי ופלתי" שם ס"ק ב), ולדעתם הוא טמא ואסור באכילה (וכן פסק ב"כנסת יחזקאל" בחידושו כאן).

ואילו ה"מגן אברהם" בביאורו לילקוט הנקרא "זית רענן" (פרשת שמיני) מבאר, כי הגמרא בעצמה התייחסה למציאותה של בריה שכזו... גמרתנו אומרת, כי אף על פי שכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, ואין מי אשר לו קשקשת ואין לו סנפיר, התורה כתבה (ויקרא יא/ט): "את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת", משום "יגדיל תורה ויאדיר". כלומר, די היה לכתוב שיש לאכול יצור ימי בעל קשקשים בלבד, בלא צורך להוסיף כי יש להקפיד גם על סנפיר, שהרי אין יצור בעל קשקשים נטול סנפירים, ומכל מקום התורה האריכה, משום "יגדיל תורה ויאדיר". ה"מגן אברהם" מסביר, כי כוונת הדברים ב"יגדיל תורה ויאדיר" היא, שאף על פי שקיים יצור ימי אחד שהוא בעל קשקשים ואין לו סנפיר, הלא הוא ה'סטינקס מרינוס', אין צורך באיסור אכילתו, שהרי הוא רעיל ואינו ראוי למאכל, ובכל זאת התורה אסרתו באכילה, כדי להגדיל תורה ולהאדיר - כל אשר לא יאכל את ה'סטינקס מרינוס' יקבל שכר, אף על פי שבלאו הכי הוא לא היה אוכל אותו (מובא גם ב"נחל אשכול" עמוד 67).

יש להבדיל בין דגי הים לבין חיות הים: בעל התוספות יום טוב אינו מניח לנושא והוא מבהיר, כי הנחתנו הבסיסית, כי הכלל האמור בגמרתנו ש"כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר" כולל את כל היצורים הימיים, טעון בדיקה. לדעתו, יש להבדיל בין דגי הים לבין חיות הים. אלו כאלו, החיות והדגים ניתרים בסנפיר ובקשקשת, כמאמר התורה "את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת", אך הכלל האמור במשנתנו מתייחס לדגים בלבד! ולא ליתר יצורי הים. ה'סטינקס מרינוס' אינו דג אלא חיות ים, ואינו כלול בכלל האמור.

מדבריו של בעל התוספות יום טוב עולה חידוש עצום - כל יצור ימי שהוא בעל סנפיר וקשקשת, מותר באכילה! ה"ערוך השולחן" (יו"ד סי' פ"ג סעי' ו' - י"ב) דן בנושא, והוא מוכיח מדברי הרמב"ם, כי דגים בלבד הותרו על ידי סנפיר וקשקשת, לא כן יתר הברואים (וכן דעת בעל שו"ת "הלכות קטנות" ח"א סי' רנ"ה, ח"ב סי' ה').

דף נא/ב ולבני מערבא דמברכי בתר דסליקו תפלייהו אשר קדשנו במצותיו וצונו לשמור חוקיו

ברכה אחרי הנחת תפילין

ה"שולחן ערוך" (או"ח סי' כ"ט) פוסק: "אין לברך שום ברכה כשחולץ תפילין, אפילו כשחולצם ערב שבת בין השמשות". מדוע היה עולה על דעתנו לברך על חליצת התפילין, ומה נשתנה ערב שבת מכל הימים? נפתח בסוגייתנו.

גמרתנו מזכירה מנהג קדום שבני ארץ ישראל נהגו בו בזמן הגמרא. בשעה שהם חלצו את תפיליהם, הם ברכו, "ברוך אתה ה'... אשר קידשנו במצותיו וציוונו לשמור חוקיו". הלומד את הגמרא מבקש לדעת, האם הם ברכו לאחר קיום מצוות התפילין בלבד, או שמא גם לאחר קיום מצוות אחרות הם ברכו ברכה המתאימה לכל מצווה. כמו כן עולה השאלה, מדוע ברכת התפילין נוסחה כך שהתפילין אינן מוזכרות בה - "לשמור חוקיו", בעוד ברכת המצוות מזכירה את המצווה המתקיימת, כגון, "על נטילת לולב", "על אכילת מצה", "להניח תפילין" וכדומה. על כל אלו ועוד, ננסה לענות במאמר שלפנינו.

ברכה לאחר כל מצווה: ראוי לפתוח את המאמר במחלוקת הגדולה שבין רבותינו הראשונים, המופיעה רבות בספריהם וגם בעלי התוספות בסוגייתנו דנו בה. ראשונים רבים סוברים (רמב"ן וריטב"א בשם ר"י, ראב"ה ברכות סי' קכ"ב, קנ"ה, קס"ח, ועיי"ש בהגהות רח"נ דמביצה; מרדכי ברכות פ"ו סי' קנ"ד), כי בני ארץ ישראל נהגו לברך לאחר כל מצווה שסיימה, ואילו רבינו תם וראשונים נוספים סוברים, כי בני ארץ ישראל ברכו לאחר חליצת התפילין בלבד, ולא לאחר קיום מצוות אחרות.

אף לא אחד מן הראשונים מתכוון לכך, שכאשר יהודי סיים תפילת שחרית והסיר את תפיליו הוא בירך "לשמור חוקיו", לא ולא. כוונתם היא ליהודי שתפיליו עליו, והוא מסירן מפני שהיום חלף ובלילה מצוות תפילין אינה נוהגת, כך סובר הירושלמי, או אז, הוא מברך. לא כן יהודי החולץ

"אחד בבוקר,
אחד בערב,
לפני האוכל".

גם ד"ר כהן מבני ברק
לא מפספס.

2 משניות ביום
וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים
מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם

מתקשרים ומאירים את הנשמה! 3764 *

את תפיליו באמצע היום, אינו מברך מאומה, שהרי ניתן להמשיך לקיים את המצווה. עם זאת, כאמור, הראשונים נחלקו לאחר אילו מצוות בני ארץ ישראל ברכו. יש המפרשים כי מחלוקתם מתמקדת בסברה הבאה. האם הם ברכו לאחר כל מצווה שקויימה ונסתיימה, או שמא, וכך סבר רבינו תם, דווקא לאחר הסרת התפילין הם ברכו, מפני שלדעת הירושלמי אסור ללבוש תפילין בלילה, וממילא, הברכה אינה סיום המצווה, אלא על קיום הדין המיוחד האוסר על לבישת תפילין בלילה.

מחלוקת זו משליכה גם על ההסבר לנוסח הברכה הנדיר, "לשמור חוקיו". לפי הדעה הראשונה, לאחר סיום כל מצווה נוסח הברכה כלל את שם המצווה, ולדעתם, ברכת "לשמור חוקיו" היא ברכת התפילין, שכן, לאחר ציווי התורה (שמות יג/ט) "והיו לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך", היא מצווה (שם י'): "ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה", ומכאן למדו, כי מצוות תפילין אינה נוהגת בלילה. כלום יש נוסח מתאים יותר מ"לשמור חוקיו" לאחר הסרת תפילין לקראת ערב?

ואילו רבינו תם אשר סובר כי לאחר חליצת התפילין בירכו "לשמור חוקיו", הרי זה משום שהברכה אינה על סיום המצווה, כפי שלדעתו גם אין מברכים על סיום מצוות אחרות, אלא היא ברכה מיוחדת לחליצת התפילין, מפני שיש מצווה מיוחדת להסירן, ומאחר שאין זה ראוי לברך "על חליצת התפילין" שהדבר נדמה כזלזול בהן, שמברכים על נטישתן ועל עזיבתן, תיקנו לברך "לשמור חוקיו" (שו"ת "הלכות קטנות" ח"ב סי' י"ח, וראה עוד שם).

ברם, בעל "ערוך השולחן" (שם) מעיר, כי הסבר זה בדעת רבינו תם אינו עולה בקנה אחד עם האמור בגמרתנו. בסוגייתנו מבואר, כי מנהג בני ארץ ישראל הוא ברכה אחרי המצווה, הרי לנו, כי הברכה מתייחסת לסיום המצווה, ולא לדין המיוחד לתפילין, שיש להסירן עם לילה.

לפיכך, "ערוך השולחן" מבאר, כי גם לדעת רבינו תם ברכת "לשמור חוקיו" היא על מצוות התפילין, אולם, מצוות התפילין נתייחדה בכך שדווקא לאחר קיומה מברכים בשונה מיתר המצוות, מפני שברכה זו נתקנה רק לאחר קיום מצווה שחובה לסיימה.

מן הראוי לציין שיטה שלישית - לדעת בעל הרוקח (סי' שס"ו), בני ארץ ישראל נהגו לברך לאחר קיום כל המצוות, "לשמור חוקיו".

מידות מידות יש באוכלי תפוחים. יש חפץ לאכול תפוח, ולפיכך הוא מזדרז קודם לכן ומברך, ויש חפץ לברך את ה' ולפיכך הוא נוטל תפוח לאכילה...

דף נא/ב לאתויי ריחני

להריח בלא ליהנות

חוש הריח, אומר המהרש"א (ברכות מג/ב), הוא הקרוב ביותר לרוחניות מכל החושים. בגמרא (שם) נאמר שהנשמה היא הנהנית מהריח. אף שגם הבהמה היא בעלת חוש ריח, מכל מקום, הוא אומר, נראה שהיא מריחה אך אינה נהנית מריח כלל...

דף נב/א דבר שאמר אותו צדיק יכשל בו זרעו

רק לא להגיד תחנון

מספרים, כי בחור שסטה מדרך הישר, נקלע לביתו של הגאון מטשעבין זצ"ל. אמר לו הגאון, איני מבקש ממך אלא דבר אחד. נדרך הבחור והאזין - אבותיך אשר צדיקים היו, מנהגים שונים החזיקו בידיהם מימים ימימה. בין היתר הם נהגו שלא לומר תחנון בימים מסויימים. אנא, הבטח לי כי תשמור על מנהג זה, ובימים אלו לא תאמר תחנון...

חייך הלה בעליזות, והבטיח בכל ליבו, "לא אומר תחנון, רבי, בוודאי!"

במהלך השנים הוא נמלך בדעתו, כי קיום מנהג מסורת אבותיו לא יהא שלם אם לא יתפלל שחרית באותם ימים, וימנע בהם לומר תחנון.

מאוחר יותר הסיק, כי מוטב שיתפלל מידי יום ויאמר תחנון, או אז יתקיים היטב מנהג אבותיו, כאשר בימים מסויימים דווקא ימנע מאמירת תחנון.

קעבור זמן לא רב הוא חזר למוטב...

ותן חלקנו. דרך חדשה ללימוד שלך

לא בכל יום אפשר לצאת למסע חדש, מההתחלה. בימים אלו סיימו אלפי לומדי "ותן חלקנו" מחזור לימוד יומיומי של 12 שנים! ו...החלו את סבב לימוד הש"ס, יחד עם קטעי גמרא, הלכה והגות חדשים. זוהי ההזדמנות שלך לקבוע 'עיתים לתורה': לומדים כמה דקות וחוכים בסיפוק רוחני עצום!

חודש ראשון התנסות חינם
קבע עיתים ללימוד < עכשיו > *3029